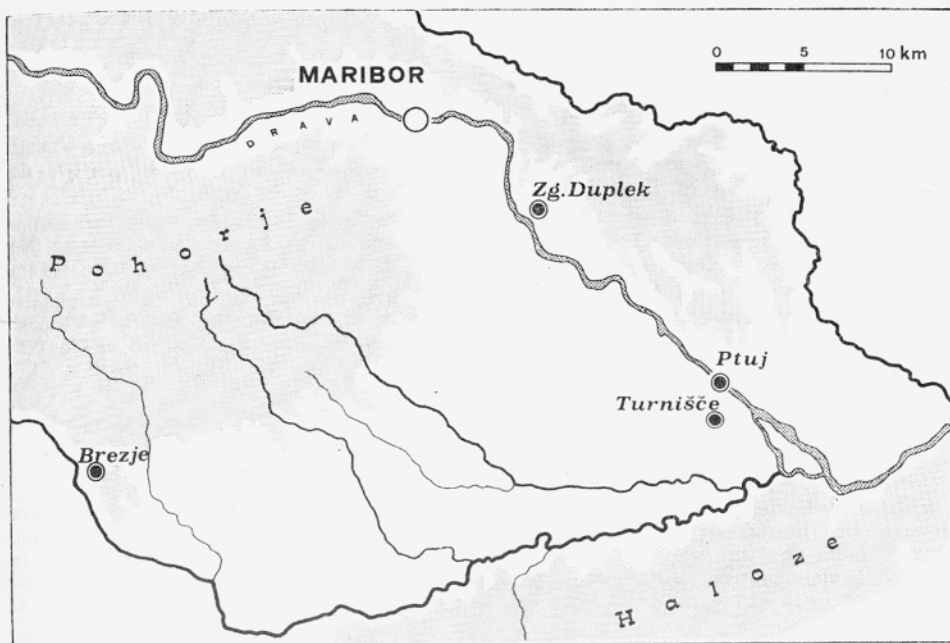

STAROSLOVANSKO GROBIŠČE V ZGORNJEM DUPLEKU (arheološko poročilo)

SLAVKO CIGLENEČKI, TIMOTEJ KNIFIC

Inštitut za arheologijo SAZU; Filozofska fakulteta Ljubljana

Leta 1932 so za domačijo Jerneja Purgaja, Zgornji Duplek 175 (8 km JV od Maribora; sl. 1), na travnatem pobočju (parc. št. 296/2 in 298, k. o. Zg. Duplek; sl. 3) našli okostje »skrčenca« s pridanim loncem. Pri izkopu peska so domačini februarja 1975 na tem mestu ponovno našli na skeletne grobove. Po obvestilu sta prva rekonosciranja in zaščitne ukrepe izvršila Stanko Pahič (Pokrajinski muzej Maribor)

Sl. 1. Osrednje področje staroslovanskih grobišč s keramiko v Sloveniji

in Mira Strmčnik-Gulič (Zavod za spomeniško varstvo Maribor): dokumentirani so bili trije skeletni grobovi (št. 2—4; sl. 4).¹ V dneh 21.—29. aprila 1975 pa sta avtorja tega poročila opravila zaščitno izkopavanje na ogroženem arheološkem najdišču (sl. 5). Raziskano je bilo vzhodno in severno obrobje peskokopa (v širini 4 m), kjer je bilo vkopanih pet skeletnih grobov (št. 5—9; sl. 4).² Najdbe iz grobov hrani Pokrajinski muzej v Mariboru, inv. št. A 2975—A 2993.³

Grob 1¹

Izkopan leta 1932.

Okostje: »skrčenec«.

Pridatek: lončen lonec (verjetno inv. št. A 2877, Pokrajinski muzej Maribor; gl. sliko).⁴

Grob 2¹

Jama: gl. približno 0,70—0,80 m (globine vseh grobov so bile merjene od današnje hodne površine). Nad okostjem naj bi — po pripovedi — ležali apnenčasti lomljenci. Smer pokopa: Z—V, odklon približno 10° proti S.

Okostje: ženska (25—30 let). Prekopano.

Pridatki: pri nogah sta ležala dva razbita lončena lonca (1, 2).

1. *Lonec*. Glina je pomešana z debelozrnatim kremenčevim peskom. Zunanja rdeče rjava do črna površina je grobo zglajena in gubasta, notranja je črna in zglajena z navpičnimi potegi. Ustje je izvihano. Dno je rahlo vbočeno, obrobje dna poudarjeno. Lonec je okrašen s pasom kratkih navpičnih vrezov in z dvema pasovoma dvojnih, neenakomernih valovnic s koničastimi prehodi. Viš. 16,3 cm, pr. ustja 13,3 cm, pr. dna 8,5 cm, deb. ostenja do 0,8 cm. Inv. št. A 2975 (T. 1: 1).

2. *Del lonca*. Glina je močno pomešana z debelozrnatim kremenčevim peskom. Svetlo do temno rjava površina je grobo zglajena. Na notranji površini so odtisi prstov. Dno je ravno. Lonec je bil okrašen z dvema pasovoma trojnih, zgornj koničastih, spodaj ovalnih valovnic. Ohranjena viš. 12,0 cm, pr. dna 7,5 cm, deb. ostenja do 0,7 cm. Inv. št. A 2976 (T. 1: 2).

Grob 3¹

Jama: prekopana. Gl. približno 0,60—0,80 m. Smer pokopa: Z—V.

Okostje: moški (40—50 let). Prekopano.

Pridatki: železen nož (1) in odlomki lončenine (2, 3). Mesto najdb ob okostju ni poznano.

1. *Bojni nož*. Trn poudarjeno prehaja v rezilo; na trnu so ostanki lesenega ročaja. vzdolž zgornjega roba rezila je na obeh straneh ozek žleb. Dolž. 22,2 cm, šir. rezila 3,8 cm, deb. do 0,5 cm. Inv. št. A 2977 (T. 1: 3).

2. Trije odlomki ustja in ostenja posode iz gline, pomešane z debelozrnatim apnenčastim peskom. Površina je svetlo do temno rjava, prelom je temno rjav. Ustje je bilo izvihano. Na ostenju je bil pas dvojnih valovnic. Vel. odlomka 1,7 × 1,2 × 0,5 cm, 2,0 × 1,9 × 0,5 cm in 1,8 × 1,5 × 0,5 cm. Inv. št. A 2978 (T. 1: 4).

3. Odlomek ustja posode iz gline, pomešane z debelozrnatim kremenčevim peskom. Površina in prelom sta sivo rjava. Ustje je bilo izvihano. Vel. odlomka 5,5 × 2,4 × 0,5 cm. Inv. št. A 2979 (T. 1: 5).

Grob 4¹

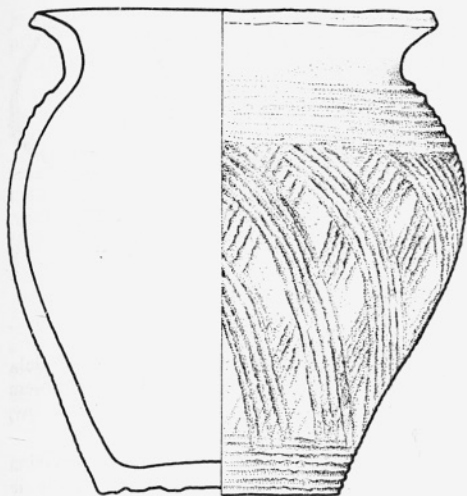
Jama: delno prekopana. Smer pokopa Z—V, odklon približno 10° proti S.

Okostje: ženska (odrasla). Zgornji del okostja je bil prekopan.

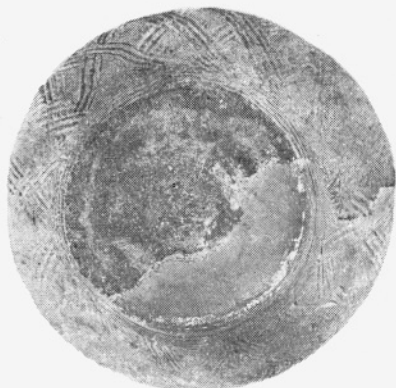
Pridatki: pri stopalih sta bila cel (1) in razbit lončen lonec (2).

1. *Lonec*. Glina je močno pomešana z debelozrnatim apnenčastim peskom. Svetlo rjava do sivo črna (lisasta) površina je grobo zglajena in gubasta. Izvihano ustje je bolje zglajeno. Dno je rahlo vbočeno, obrobje dna je poudarjeno; lončarski znak — križ v krogu — je izstopajoč, slabo odtisnjen. Na ostenju je pet pasov neenakomernih dvojnih valovnic. Viš. 11,8 cm, pr. ustja 9,1 cm, pr. dna 5,5 cm, deb. ostenja do 0,7 cm. Inv. št. A 2980 (T. 1: 6; T. 4: 1).

2. *Lonec*. Glina je pomešana z debelozrnatim kremenčevim peskom. Površina je grobo zglajena in gubasta. Zunanja je rdeče rjava do črna (lisasta), notranja črna. Izvihano ustje je

A 2877

0 5cm

stanjšano. Dno je rahlo vbočeno. Na zgornji polovici ostenja so trije pasovi valovnic: prva dva sta iz trojnih, spodnji pa iz dveh dvojnih, med seboj prepletajočih se valovnic. Viš. 20,6 cm, pr. ustja 13,3 cm, pr. dna 9,3 cm, deb. ostenja do 0,7 cm. Inv. št. A 2981. (T. 1: 7).

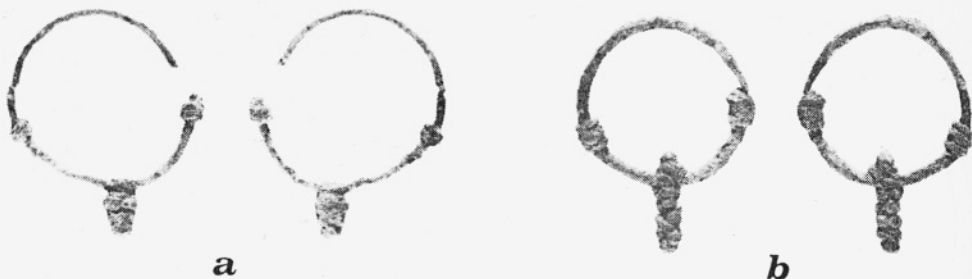
Grob 5

Jama: pri lobanji je bila prekopana ob izkopu peska. Dolž. približno 1,95 m, šir. 0,48 m; gl. pri glavi 0,70 m, pri stopalih 0,60 m. Ovalne oblike, banjasta, vkopana je bila v peščeno osnovo. Zasuta je bila s svetlo rjavim humusom, pomešanim z ilovico. Nad okostjem so bili drobcji oglja. Smer pokopa: Z—V, odklon 7° proti S.

Okostje: ženska (30—40 let). Lobanja je bila pri izkopu peska premaknjena. Okostje je ležalo na hrbtu, roki sta bili iztegnjeni ob telesu.

Pridatki: na prsih je ležal srebrn uhan (1), drugi je bil odkrit v prekopanem zasutju ob levi nadlahtnici (2), pri stopalih pa je ležal lončen lonec (3), ki so ga dvignili že kopači peska.

1. Uhan. Prekrit je z divjo patino. Locenj se koničasto zaključuje. Od spodnjega dela uhana ga ločujeta dva svitka (s tremi zavoji) iz žice, ki je ovita okoli obročka. Na spodnjem delu uhana je prispajkan podolgovat grozd iz okroglih zrn. Pr. 2,1 cm, deb. žice 0,1 cm. Inv. št. A 2982 (T. 2: 1; sl. 2: b).

Sl. 2. Uhana iz groba 5

2. *Uhan*. Prekrit je z divjo patino. Del locnja je odlomljen; locenj od spodnjega dela uhana ločuje dva svitka (z dvema zavojema) iz žice, ki je ovita okoli obročka. Na spodnjem delu uhana je prispajkan stožčast grozd iz okroglih zrn. Pr. 2,5 cm, deb. žice 0,1 cm. Inv. št. A 2983 (T. 2: 2; sl. 2: a).

3. *Lonec*. Glina je pomešana z debelozrnatim apnenčastim peskom. Svetlo rjava površina (na zunanji so sivo črne lise) je grobo zglajena in gubasta. Prelom je sivo črn. Ustje je izvihano, bolj zglajeno. Dno je vbočeno, obrobje dna močno poudarjeno; lončarski znak — križ v krogu — je izstopajoč, slabo odtisnjen. Na zunanji površini je pet pasov dvojnih, neenakomernih valovnic. Viš. 12,5 cm, pr. ustja 10,0 cm, pr. dna 6,0 cm, deb. ostenja 0,7 cm. Inv. št. A 2984 (T. 2: 3).

Grob 6

Jama: dolž. približno 1,50 m, šir. 0,27 m; gl. pri glavi 0,85 m, pri stopalih 1,00 m. Banjasta, vkopana je v peščeno osnovo. Zasuta je bila s svetlo rjavim humusom, pomešanim s peskom. Nad okostjem so bili ostanki temne organske snovi. Smer pokopa: Z—V, odklon 30° proti S.

Okostje: otrok (7—8 let). Ležalo je na hrbtu.

Pridatki: ob levi nogi je ležal na gl. 0,80 m lončen lonec (1), za lobanjo, na gl. 0,50 m pa do polovice ohranjena lončena posoda (2), ki je bila poškodovana že ob pokopu. Po zaključnem arheološkem izkopavanju so kopači peska našli nedaleč od druge posode še lončen lonec (3), ki je bil verjetno v obravnavanem grobu (meja grobne jame za lobanjo ni bila vidna).

1. *Lonec*. Glina je močno pomešana z drobnozrnatim kremenčevim peskom. Površina je dobro zglajena, a valovita; zunanja je rdeče rjava do črna, notranja je črna in luknjičava. Dno je rahlo vbočeno; lončarski znak — kolo z osmimi naperki — je izstopajoč, dobro odtisnjen. Izvihano ustje je skrbno oblikovano. Na ostenju je pas peternih, pod njim pa dva pasova trojnih razvlečenih valovnic. Viš. 17,6 cm, pr. ustja 13,6 cm, pr. dna 9,3 cm, deb. ostenja do 0,8 cm. Inv. št. A 2985 (T. 3: 1; T. 5: 2).

2. Spodnji del posode. Glina je močno pomešana z debelozrnatim kremenčevim peskom. Površina je slabo zglajena; rdeče rjava zunanja površina je razčlenjena v vodoravnih pasovih, rjava do črna notranja luknjičava površina pa je bila grobo zglajena z navpičnimi potegi. Prelom je črno rjav. Na ostenju je pas trojnih razvlečenih valovnic. Ohranjena viš. 11,1 cm, pr. dna 9,7 cm, deb. ostenja do 0,7 cm. Inv. št. A 2986 (T. 3: 2).

3. *Lonec*. Glina je pomešana z drobnozrnatim kremenčevim peskom. Rdeče rjava do črna (lisasta) zunanja površina je slabo zglajena in gubasta, črna notranja površina pa je bila zglajena z navpičnimi potegi. Rob izvihane ustja je stopničast. Na ostenju so vodoravne brazde, pod njimi pa sta dve prehitevajoči in prepletajoči se valovnici. Viš. 15,0 cm, pr. ustja 11,5 cm, pr. dna 8,5 cm, deb. ostenja 0,7 cm. Inv. št. A 2987 (T. 3: 3; T. 4: 3).

Grob 7

Jama: gl. pri glavi 0,45 m, pri stopalih 0,62 m. Vkopana je bila v peščeno osnovo. Nad okostjem so bili ostanki temne organske snovi. Na levi strani okostja je bilo v gl. 0,40 m okostje novorojene svinje (lahko tudi zarodka);³ zaradi nerazločnega obrisa grobne jame, ki

je bila zasuta s svetlo rjavim humusom, pomešanim s peskom, ni jasno, če živalsko okostje pripada k grobu. Smer pokopa: Z—V, odklon 3° proti S.

Okostje: otrok (6—7 let). Ležalo je na hrbtu. Roki sta bili iztegnjeni ob telesu.

Pridatki: ob levi nadlahtnici je ležal velik lončen lonec (1), manjši pa je bil razbit, tako da je zgornji del ležal v višini levega kolena, spodnji del pa pri stopalih (2).

1. *Lonec*. Glina je pomešana z debelozrnatim peskom. Sivo črna površina je grobo zglajena. Notranja površina je luknjičava. Prelom je črn. Izvihano ustje je skrbno oblikovano. Dno je rahlo vbočeno; sredi dna je izboklina: morda (slabo viden) lončarski znak. Na ostenju sta dve valovnici, pod njima pa pas z dvema prepletajočima se valovnicama. Viš. 18,8 cm, pr. ustja 14,0 cm, pr. dna 10,8 cm, deb. ostenja do 0,7 cm. Inv. št. A 2988 (T. 2: 5; T. 5: 1).

2. *Lonec*. Glina je pomešana z debelozrnatim kremenčevim peskom. Rdeče rjava do črna zunanja površina je grobo zglajena in gubasta, črna notranja površina pa je zglajena z navpičnimi potegi. Dno je rahlo vbočeno, obrobje dna poudarjeno. Ustje je izvihano. Na ostenju so trije pasovi dvojnih neenakomernih valovnic, pod njimi pa sta dva vodoravna žlebiča. Viš. 13,7 cm, ohranjeni pr. ustja 8,7 cm, pr. dna 6,7 cm, deb. ostenja do 0,6 cm. Inv. št. A 2989 (T. 2: 4).

Grob 8

Jama: dolž. 1,00 m, šir. 0,39 m; gl. pri glavi 0,35 m, pri nogah 0,37 m. Ovalne oblike, banjasta, vkopana je v peščeno osnovo. Zasuta je bila s svetlo rjavim humusom, pomešanim s peskom. Smer vkopa Z—V.

Okostje: otrok (4—5 let). Ležalo je na hrbtu. Levica je bila upognjena na medenico.

Pridatki: na levi strani okostja, nekoliko nižje od stopal sta ležala lončena lonca (1,2) in odlomek lončene posode (3).

1. *Lonec*. Glina je pomešana z debelozrnatim kremenčevim peskom. Površina je temno siva; zunanja je grobo zglajena, gubasta in razčlenjena z vodoravnimi pasovi, notranja površina pa je bolj zglajena z navpičnimi potegi in luknjičava. Dno je rahlo vbočeno, obrobje dna poudarjeno. Ustje je izvihano. Lonec je okrašen z dvema pasovoma kapljicastih odtisov. Prvi pas ima štiri vrste drobnih, drugi pas pa tri vrste večjih odtisov. Pod njima sta še dva pasova s po dvema vodoravnima žlebičema. Viš. 11,2 cm, pr. ustja 9,6 cm, pr. dna 7,1 cm, deb. ostenja do 0,7 cm. Inv. št. A 2990 (T. 3: 4; T. 4: 2).

2. *Lonček*. Glina je močno pomešana z debelozrnatim kremenčevim peskom. Površina je rjava črna: zunanja je zglajena, gubasta in razčlenjena na vodoravne pasove, notranja površina pa je zglajena z navpičnimi potegi. Dno je rahlo vbočeno, obrobje dna poudarjeno. Izvihano ustje je bilo že pri zakopu poškodovano. Lonček je okrašen na vratu z vodoravnim žlebičem in na ostenju s tremi neenakomernimi, večkrat popravljenimi valovnicami. Viš. 8,0 cm, pr. ustja 7,3 cm, pr. dna 5,0 cm, deb. ostenja do 0,4 cm. Inv. št. A 2991 (T. 3: 5; T. 4: 4).

3. Odlomek ostenja posode. Glina je pomešana z drobnozrnatim peskom. Svetlo rdeča do rjava zunanja površina je zglajena, črna notranja pa je razbrazdana z navpičnimi potegi. Posoda je bila okrašena z vodoravnimi žlebiči in s plitvo vrezanima, prepletajočima se valovnicama. Vel. odlomka 13,5 × 12,0 cm, deb. stene 0,55 cm. Inv. št. A 2992 (T. 3: 6).

Grob 9

Jama: dolž. 1,41 m, šir. 0,36 m; gl. pri glavi 0,45 m, pri stopalih 0,72 m. Ovalne oblike, banjasta, vkopana je bila v peščeno osnovo. Zasuta je bila s svetlo rjavim humusom, močno pomešanim s peskom. Smer pokopa: Z—V, odklon 14° proti S.

Okostje: otrok (7—8 let). Lobanja in kosti prsnega koša so bile premaknjene. Ležalo je na hrbtu. Roki sta bili iztegnjeni ob telesu.

Pridatek: ob levi kolčnici je ležal odlomek lončene posode (1).

1. Odlomek ostenja posode. Glina je redko pomešana z debelozrnatim kremenčevim peskom. Površina je dobro zglajena, rdeče do črno žgana, prelom je na sredi sivo rjav. Posoda je bila okrašena s tremi pasovi valovnic. Vel. odlomka 8,0 × 4,4 cm, deb. stene 0,6 cm. Inv. št. A 2993 (T. 2: 6).

Na skeletnem grobišču v Zgornjem Dupleku, ki verjetno še ni izkopano v celoti, je bilo doslej ugotovljenih devet pokopov. Ovalne in banjaste grobne jame (kot lahko sklepamo po ohranjenih obrisih pri grobovih 5, 8, 9) so bile vkopane skozi plast humusa v peščeno osnovo (globina od današnje hodne površine do 1,00 m). Grobovi 2—9 so bili usmerjeni proti vzhodu, z največjim odklonom 14° proti severu. V vseh grobovih so bili pridatki; med njimi prevladuje lončenina, pojavlja pa se še orožje (grob 3) in nakit (grob 5).

Lončenino sestavljajo (nekaj je nespoznavnih delov in odlomkov, posodo A 2877 pri obravnavi puščamo ob strani) lonci z izvihanim ustjem. Izdelani so bili na vretenu na ročni pogon: ostenje je gubasto, celo razčlenjeno na pasove, zunanja površina je običajno slabše zglajena od ustij, na notranji površini pa so sledovi navpičnih potegov s prsti. Lonci so okrašeni z valovnicami (**T. 1:** 1, 2, 6, 7; **T. 2:** 3—5; **T. 3:** 1, 3, 5), vodoravnimi žlebiči oziroma brazdami (**T. 2:** 4; **T. 3:** 3—5), s kapljicastimi odtisi (**T. 3:** 4) in z navpičnimi kratkimi vrezi (**T. 1:** 1). Okras je večinoma urejen v pasove. Na dnu treh loncev je odtisnjen lončarski znak: križ v krogu (**T. 1:** 6; **T. 2:** 3) in kolo z osmimi naperki (**T. 3:** 1). Glina je bolj ali manj gosto pomešana s kremenčevim, le pri dveh pa z apnenčastim (nezdroljenim) peskom (grobova 4 in 5). Lonci so treh velikosti: mali (viš. 8,0 cm; **T. 3:** 5), srednji (viš. do 13,7 cm; **T. 1:** 2, 6; **T. 2:** 3, 4; **T. 3:** 4) in veliki (viš. do 20,6 cm; **T. 1:** 1, 7; **T. 2:** 5; **T. 3:** 1, 3).

Med orožje spada 22,2 cm dolg železen nož, ki ima na obeh straneh rezila kanal za odtok krvi (**T. 1:** 3), nakit pa je zastopan z dvema uhanoma (par, vendar uhana nista enaka) iz srebrne žice in z visečima grozdoma, ki sta izdelana v tehniki granulacije (**T. 2:** 1, 2; **sl. 2:** a, b).

Najbližji primerjavi grobišču v Zgornjem Dupleku sta nekropoli v Turnišču (poleg analogij za lončenino še primerjava za uhan: **T. 2:** 2, **sl. 2:** a)⁵ in v Brezju nad Zrečami (primerjava tudi za bojni nož: **T. 1:** 3),⁶ v manjši meri pa tudi starejša faza grobišča Ptuj-grad (**sl. 1**).⁷ V Sloveniji so poznani še posamezni grobovi s keramičnimi pridatki v Dobovi, na Rojah pri Moravčah, Puščavi pri Starem trgu in na Gorenjskem (Srednje Bitnje pri Kranju, Kranj—Gorenja Sava, Begunje, Bled—Mlino, Bled—Žale).⁸ Zunaj slovenskega ozemlja so sorodna grobišča razširjena na področju Velikomoravske (npr. na Moravskem),⁹ v Spodnji Avstriji,¹⁰ Posavski Hrvatski¹¹ in v Dalmaciji.¹² Čeprav je s tem odmerjeno le sosedstvo, ne pa celotno ozemlje, na katerem se pojavljajo grobovi s keramiko, je mesto malega grobišča v Zgornjem Dupleku jasno določeno: sodi med staroslovanska grobišča s predkrščanskim pogrebnim ritusom, ki so časovno opredeljena deloma v 8., pretežno pa v 9. stoletje.

¹ Cf. S. Pahič (tipkopis v Pokrajinskem muzeju Maribor): TOPOGRAFSKI ZAPISKI 6, 25. 2. 1975, ZG. DUPEK (Završka vas). V petek dne 21. t. m. je prišla žena posestnika Purgaja v Zg. Dupleku 175 sporočit, da so pri odkopavanju peska našli človeško okostje in lonec. Obvestilo me je doseglo v torek 25. t. m., ko se je v PMM ponovno oglasil lastnik sam, da bi poizvedel, kaj storiti z najdbami. Obvestil sem ZSV in tako smo se s konservatoriko M. Strmčnikovo takoj odpeljali na teren.

Gre za pobočje nad domačijo, kjer so leta 1932 prvič našli okostje »skrčenca« z loncem, ki ga je F. Baš pridobil za muzej, a sedaj tam ni identificiran. Edini podatek o loncu je iz pisma F. Baša W. Schmidu 4. 3. 1938: »V Završki vasi so izkopali eden skelet v Hockerstellung ter zraven žaro z latenskimi okraski à la Poštela.« Temu ustreza edino lonec inv. A 2877 brez navedbe najdišča, ki ima po vsem ostenju snope poševnih in križajočih se žlebičkov. Ta bi odgovarjal tudi spominu domačih, da so takrat našli »po-

ličnik«, to je posodo s $\frac{3}{4}$ litrsko prostornino.

(V poročilu je to grob 1. Vse opombe avtorjev arheološkega poročila k zapisku S. Pačiča so poudarjeno tiskane.)

Najdišče sem si ogledal ob topografskih obhodih leta 1961 (TD 1961 29/42), ko sem ugotovil tudi parcelo: 298, 296/2.

Sedanji ogled je pokazal naslednje stanje:

Purgajevi so se v tej suhi zimi odločili nakopati peska za posipavanje kolovozov okrog domačije. Pri tem so v sredo 19. t. m. naleteli na okostje, pri nadaljnjem kopanju v četrtek pa sta domača fanta (16—18 let) izkopala še drugo in naletela na tretje. Po tistem niso več kopali. Kostni so deloma zbrali v košaro, okostje zadnje izkopanega mrtveca pa so zložili na travi ob jami. Ko se je razvedelo za najdbo, si je preko nedelje ogledalo najdbo precej ljudi iz okolice. Ti so kosti tudi otipavali, nekateri kaj mallega odnesli ali poškodovali.

Za obstoječo situacijo sem opravil prvo, zasilno izmero: v podaljšku JV stene ute s stiskalnico sem pri 30. m zapičil prvi kolec, pri nadaljnjih 12 m pa drugega. S te osnovnice sem s po dvema krakoma izmeril pribl. lego obeh krajnjih skeletov, vmesnega pa sem vrisal po prikazu kopačev. Sedanje tri grobove smo oštevilčili z 1—3 (v poročilu 2—4). Kratek opis bi bil:

Grob 1 (2) — prvi od JZ oziroma domačije. Na robu položnega pobočja, ki prične padati navzdol. Smer skeleta pribl. ZJZ—VSV (80°). V jami nič več ohranjenega. Globina skeleta med 70—80 cm. Pobranih večina kosti, tudi večji del lobanje s skoro vsemi zobmi. Kostni deloma dobro ohranjeni, a prhke. Dolžino skeleta bo mogoče pribl. ugotoviti po dolžini femurja. Nad kostmi v neznanu legi naj bi ležali apnenčasti lomljenci tujega izvora (tukajšnja tla so bolj gruščnato peščena). Po pripovedi kopačev so bili v grobu pri nogah 3 lonci, od teh eden preveznjen. Ker so pri odkopu naleteli najprej na posode, so se le delno ohranile. Pridobili smo 1 fragmentiran lonec (T. 1: 1) s pr. dna 7,5 in oboda pribl. 13 cm, v. še neznan (okrašen s pasom resic na ramenu ter vsaj dvema vrstama enojne površne valovnice po obodu) ter fragmente lonca (T. 1: 2) z rahlo vbočenim ravnim dnom s pr. 8,5 cm. Nekaj koščkov ostenja pripada obeh posodama — tretje ni med ohranjenimi črepinjami (?).

Grob 2 (3) — drugi od JZ, docela uničen s tlemi vred. Nekaj kosti, vse zelo frag-

mentarne, so shranili v košari. Smer okostja po pripovedi kopačev ista. Od pridevkov so našli le železen nož, od katerega je ostalo še 15 cm od 2,7 cm širokega rezila z ravnim hrbtom ter obojestranskim žlebičem pod njim. Trn neznane oblike se je izgubil ali pa ga je kdo odnesel (kopači so ga shranili v košari skupaj s kostmi [T. 1: 5] in odlomki dveh lončenih posod [T. 1: 3, 4]). Globine groba ni bilo mogoče več ugotoviti, bila pa je pribl. enaka — med 60—80 cm.

Grob 3 (4) — tretji od JZ, v VSV steni trenutnega odkopa jame. Gornja polovica okostja od kolkov navzgor je že manjkala, kopači baje niso opazili lobanje, nekaj kosti je bilo mogoče pobrati v pesku na dnu jame, druge so tam verjetno zakopane. Odkopali smo — od strani — spodnji del okostja in našli »pri prstih« 1 cel (T. 1: 6) in 1 razbit lonec (T. 1: 7). Ta je bil tolikanj razvlečen, da je kopač videl dve posodi, od teh eno preveznjeno. Manjši, cel lonec (v. 12 cm, o. 12 cm, u. 9,6 cm, d. 6,9 cm) je imel rob razkopan in nekoliko fragmentiran. Okrašen je bil z valovnicami. Večji, razbit lonec s pr. dna 9,5, ustja 13,5 in oboda dna pribl. 14 cm, v. še neznan, je bil razlomljen na kose, ki jih bo mogoče sestaviti, imel pa je večino starih lomov. Okrašen je z dvema vrstama površne dvojne valovnice po ramenu in obodu. Cel lonček je stal ob desni nogi, črepinje razbitega pa ob levi (preveznjeno) in v sredini. Smer groba, pribl. določena po karti 1 : 25.000 je ZJZ—VSV (80°).

Lastnik namerava kopati še naprej v pobočje, da bi pridobil čim več peska za kolovoze, pobočje s kolenskim prelomom na meji parcel 298 (z grobovi) in 296/2 nižje naokoli pa bi rad pošev izenačil. Mesto je precej neplodno, ker uhaja vlaga v peščeno podlago, zato sadno drevje ne uspeva. Dogovorjeno je bilo, da bodo kopali povrhnjico naprej le toliko, dokler ne zadenejo na nov grob, potem bodo kopanje tam opustili in obvestili ZSV Maribor zaradi strokovnega odkopa. Polici podoben del pobočja je po sredini (prek groba 3) v smeri SZ—JV razdeljen z nizkim grebenom neznanega izvora (peščeno-skalni rob?) na dve polovici. V JZ polovici je še pribl. 10 × 10 m, v SZ pa prav toliko prostora za morebitne še neodkrite grobove. Sedanji trije leže v pribl. vrsti ZJZ—VSV ob robu pobočne police.

Najdišče in profil groba 3 smo fotografirali.

Koordinate: MARIBOR 4 5557.380-5153. 250 a. (+ dve skici, ki sta zajeti v slikovnem delu poročila).

² S. Ciglencečki, *Arheološki pregled* 17 (1975) 130. M. Strmčnik-Gulič, *Varstvo spomenikov* 21 (1977) 297.

³ Pokrajinski muzej Maribor hrani tudi terensko dokumentacijo (dnevnik, risbe, filme). — Risbe: Dragica Knific-Lunder, SAZU (sl. 1, 3, 4, T. 1—3). Foto: S. Ciglencečki (sl. 6, 7), Marijan Grm, FNT Ljubljana (A 2877), T. Knific (sl. 5), Carmen Narobe, SAZU (sl. 2, T. 4, 5). — Živalske kostne ostanke je določil Ivan Turk (Inštitut za arheologijo SAZU, Ljubljana). — Avtorja poročila se pristržno zahvaljujeva konservatoriki Miri Strmčnik-Gulič in kustosu Stanku Pahiču za povabilo na izkopavanje in za vso pomoč pri našem delu; prav tako pa tudi družini Purgaj, ki nas je v času izkopavanja sprejela pod svoj gostoljubni krov!

⁴ Verjetnost, da lonec A 2877 izvira iz Zg. Dupleka je izrazil S. Pahič v Topografskih zapiskih 6, 25. 2. 1975, Zg. Duplek (cf. op. 1) in ponovno v pismu T. Knificu, dne 23. 4. 1979. Zato lonec predstavljamo slikovno in z opisom, ne da bi ga upoštevali pri obravnavi ostale keramike iz Zg. Dupleka.

Lonec. Ohranjena več kot polovica posode, manjkajoči del je dopolnjen. Glina je pomešana s kremenčevim peskom. Zunanja svetlo do temno rjava površina je grobo zglajena in gubasta, notranja je črna in zelo groba. Izvihano ustje je stanjšano. Obrobje dna je poudarjeno. Lonec je okrašen na ramenu in pri dnu s pasovoma vodoravnih brazd, površina med njima pa je prekrita s cik-cak pasovi, ki sestavljajo mrežast okras. Pasovi so bili vrezani s peterozobim lončarskim glavnikom. Na dnu je lončarski znak: koncentrična kroga, ki sta zvezana z naperki. Lonec je bil izdelan na vretenu na ročni

pogon. Viš. 11,5 cm, pr. ustja 10,3 cm, pr. dna 6,0 cm, deb. ostenja do 0,7 cm (slika A 2877).

⁵ J. Korošec, P. Korošec, *Predzgodovinsko in staroslovansko grobišče pri Turnišču v bližini Ptuja, Razprave I. razr. SAZU* 3 (1953) 179 ss (uhan str. 216). Cf. še B. Jevremov, *Staroslovanske nekropole v Turnišču pri Ptujju, Ptujski zbornik* 4 (1975) 161 ss.

⁶ S. Pahič, *Antični in staroslovanski grobovi v Brezju nad Zrečami, Razprave I. razr. SAZU* 6 (1969) 217 ss (nož str. 254).

⁷ P. Korošec, *Zgodnjerednjeveška nekropola na Ptujemskem gradu, Zgodovinski časopis* 26 (1972) 17 ss.

⁸ Karto in seznam najdišč z literaturo glej: D. Svolfšak, T. Knific, *Vipavska dolina, zgodnjerednjeveška najdišča*, Situla 17 (1976) 80 s, sl. 26. Begunje: T. Knific, *Lonec iz Begunj na Gorenjskem, Arheološki vestnik* 29 (1978) 477 ss.

⁹ B. Dostál, *Slovanská pohřebišťe ze střední doby hradištní na Moravě* (1966) 78 ss.

¹⁰ H. Friesinger, *Studien zur Archäologie der Slawen in Niederösterreich* I, II, Mitteilungen der prähistorischen Kommission 15—16 (1971—1974), 17—18 (1975—1977).

¹¹ K. Vinski-Gasparini, S. Ercegović, *Rano-srednjovjekovno groblje u Brodskom Drenovcu, Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, Ser. 3, 1 (1958) 129 ss.

¹² J. Belošević, *Materijalna kultura Hrvata na jadranskoj obali od doseljenja do IX stoljeća, Materijali* 12 (1976) 297 ss. D. Jelovina, *Starohrvatske nekropole na području između rijeka Zrmanje i Cetine* (1976) 131 ss.

OLD SLAVIC CEMETERY AT ZGORNJI DUPEK

Summary

On the graminaceous slope (plot Nos. 296/2 and 298, pertaining to Zgornji Duplek cadastre; **fig. 3**), on the estate owned by Jernej Purgaj, Zgornji Duplek 175 (8 km SE from Maribor; **fig. 1**), a "contracted skeleton", together with a ceramic pot (probably A 2877, **fig.**), was discovered in 1932. While digging for sand in 1975, the locals came again across skeleton graves at the same spot. The first recognitory and protective measures were apparently carried out by Stanko Pahič (of the Provincial Museum, Maribor), and by Mira Strmčnik-Gulič (of the Institution for Protection of Monuments, Maribor), who documented the three skeleton graves (Nos. 2—4; **fig. 4**).¹ From April 21 to 29, 1975, the authors of this report carried out additional protective digging on the threatened archaeological ground (**fig. 5**). Consequently was examined the eastern and the northern edge (4 m in width) of the sandpit, where the five skeleton graves were situated (Nos. 5—9; **fig. 4**).² The finds from the graves are kept by the Provincial Museum, Maribor, inventory Nos. A 2975—A 2993.³

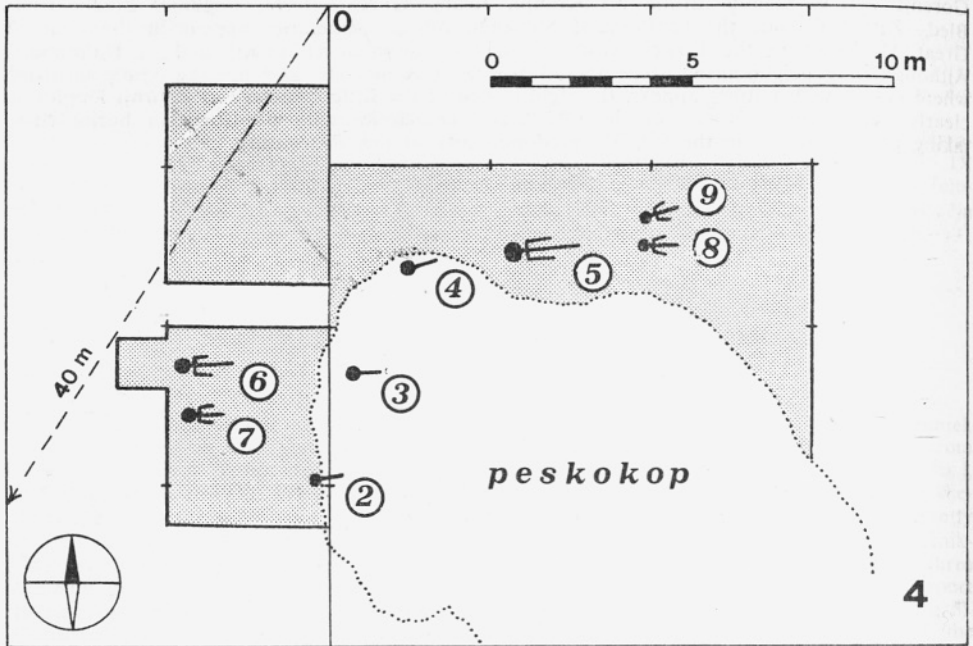
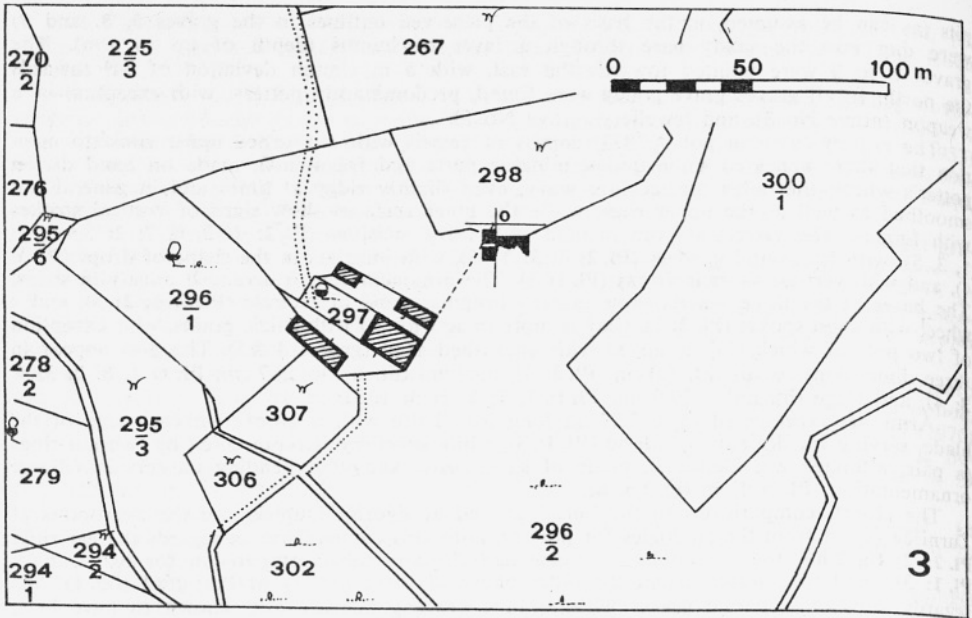
In the cemetery at Zgornji Duplek, where further excavations could possibly give further results, nine skeleton graves have been discovered to date. The oval and tub shaped grave

pits (as can be assumed on the basis of the preserved outlines in the graves 5, 8, and 9) were dug into the sandy base through a layer of humus (depth of up to 1 m). The graves 2 to 9 were pointed towards the east, with a maximum deviation of 14° towards the north. In all graves grave goods were found, predominantly pottery, with exception of a weapon (grave No. 3), and jewellery (grave No. 5).

The pottery (without pot A 2877) consists of vessels with out-turned upper rims (to mention that there appeared some undeterminable parts and fragments), made on hand driven potter's wheel: the outer surfaces are wavy, even slightly ridgy at times and in general not smoothed as well as the upper rims, while the inner surfaces show signs of vertical strokes with fingers. The vessels are ornamented with wavy incisions (**Pl. 1:** 1, 2, 6, 7; **2:** 3—5; **3:** 1, 3, 5), with horizontal grooves (**Pl. 2:** 4; **3:** 3—5), with imprints in the shape of drops (**Pl. 3:** 4), and with vertical short incisions (**Pl. 1:** 1). The ornamentation is arranged mostly in strips. The bases of the three vessels show potter's insignia: cross in a circle (**Pl. 1:** 6; **2:** 3), and a wheel with eight spokes (**Pl. 3:** 1). Clay is more or less mixed with silicic grains, with exception of two pots of which clay is mixed with uncrushed sand (graves 4 & 5). The pots appear in three dimensions: small (ht. 8.0 cm; **Pl. 3:** 5), medium (ht. up to 13.7 cm; **Pl. 1:** 2, 6; **2:** 3, 4; **3:** 4), and large (ht. up to 20.6 cm; **Pl. 1:** 1, 7; **2:** 5; **3:** 1, 3).

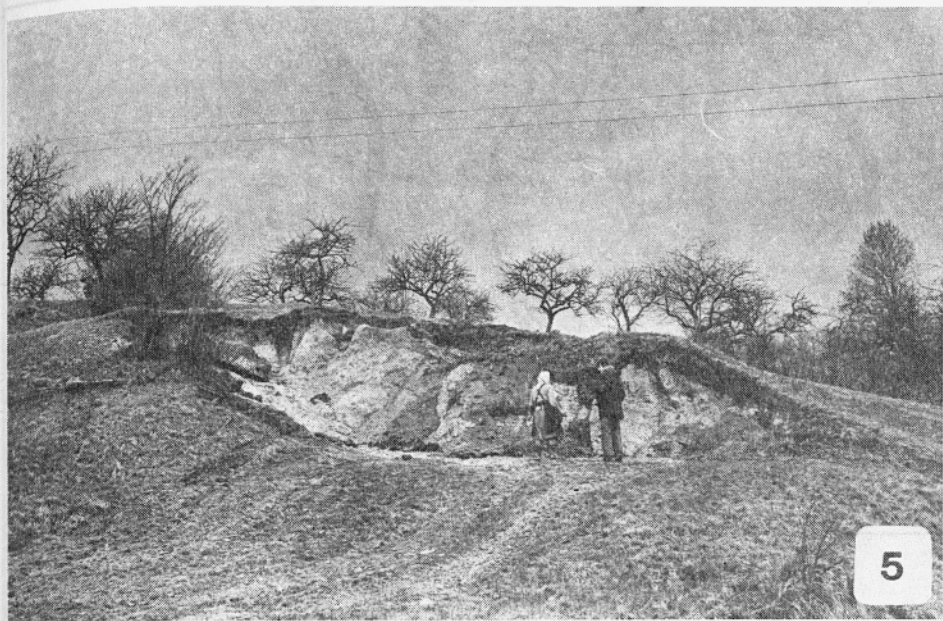
Arms are represented by a 22.2 cm long iron knife with a groove on each side of the blade, serving for drainage of blood (**Pl. 1:** 3), while jewellery is represented by two ear-rings (a pair, although not identical), made of silver wire, and with pending clusters in filigree ornamentation (**Pl. 2:** 1, 2; **fig. 2 a, b**).

The closest comparisons to the burial ground at Zgornji Duplek are: the necropolis at Turnišče (apart from the analogies for pottery, note also comparison as regards the ear-ring: **Pl. 2:** 2; **fig. 2 b**)⁵, the necropolis at Brezje nad Zrečami (also comparison for battle-knife: **Pl. 1:** 3),⁶ and to a lesser extent the older phase of the cemetery at Ptuj-grad (**fig. 1**).⁷ As regards Slovenia, separate graves with ceramic grave goods are also known to have been found at Dobova, at Roje pri Moravčah, at Puščava pri Starem trgu, and in the region of Gorenjska (i. e. Srednje Bitnje pri Kranju, Kranj—Gorenja Sava, Begunje, Bled—Mlino Bled—Zale).⁸ Outside the territory of Slovenia, related cemeteries appear in the area of Great Moravia,⁹ in the Lower Austria,¹⁰ in the Panonian Croatia,¹¹ and in Dalmatia.¹² Although only neighbouring areas are allotted by this manner, and not the whole territory where graves with pottery appear, the significance of the little cemetery at Zgornji Duplek is clearly stipulated: it is one of the Old Slavic cemeteries with pre-Christian burial rites, taking place partially in the 8th, but predominantly in the 9th century.

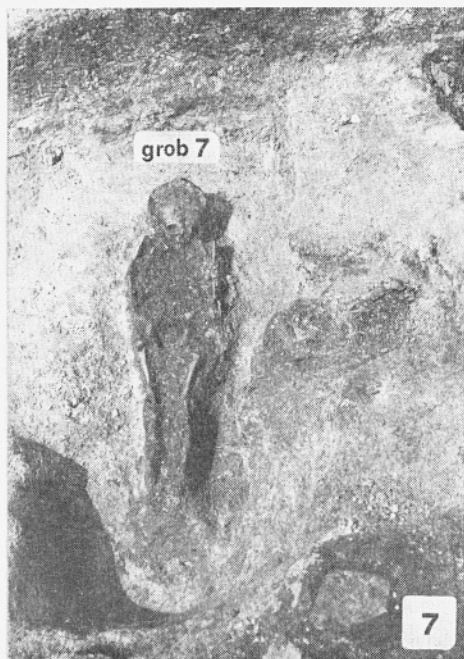

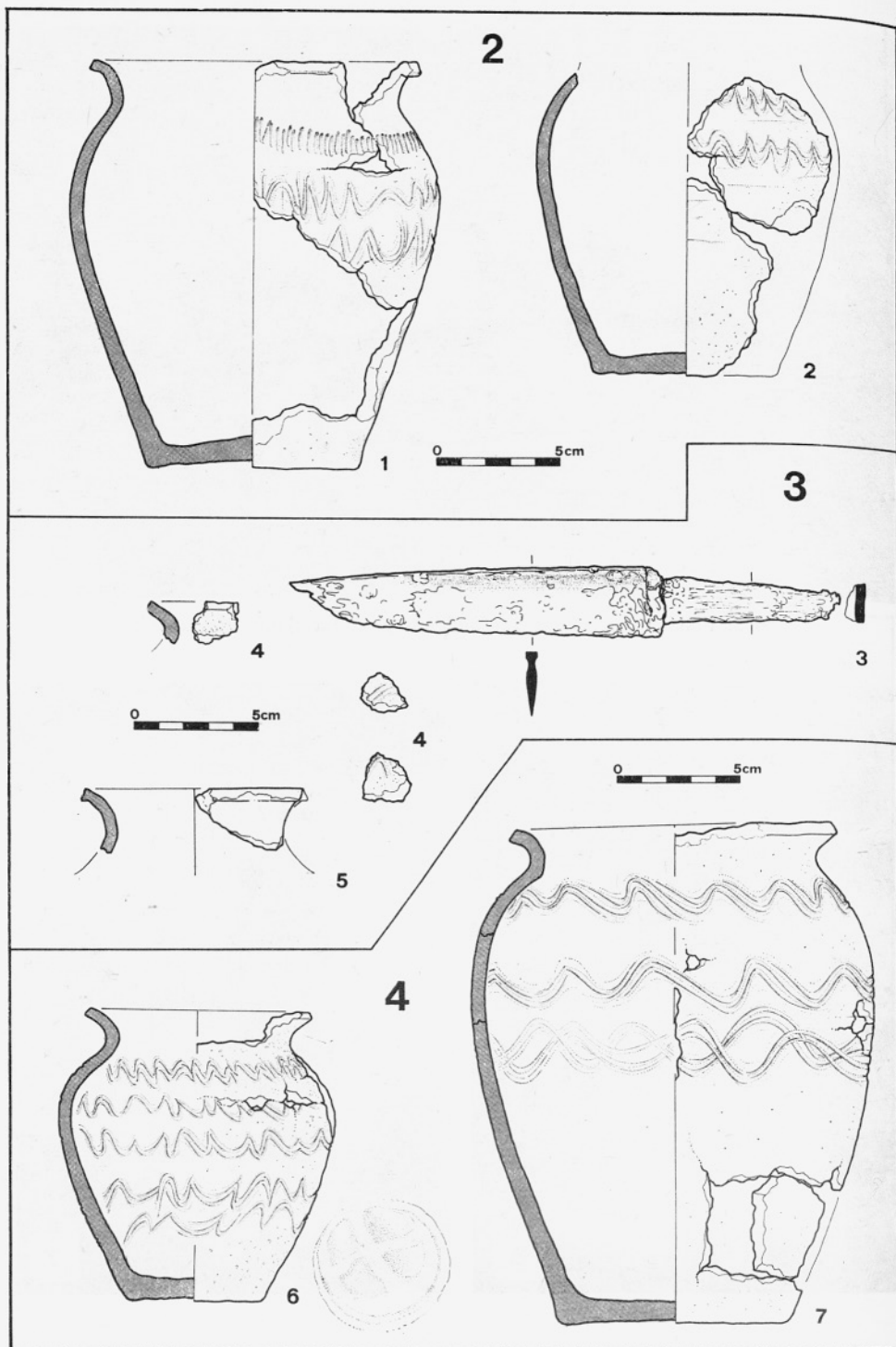
Sl. 3. Situacija grobišča pri domačiji J. Purgarja (k. o. Zgornji Duplek)

Sl. 4. Lega grobov in obseg peskokopa

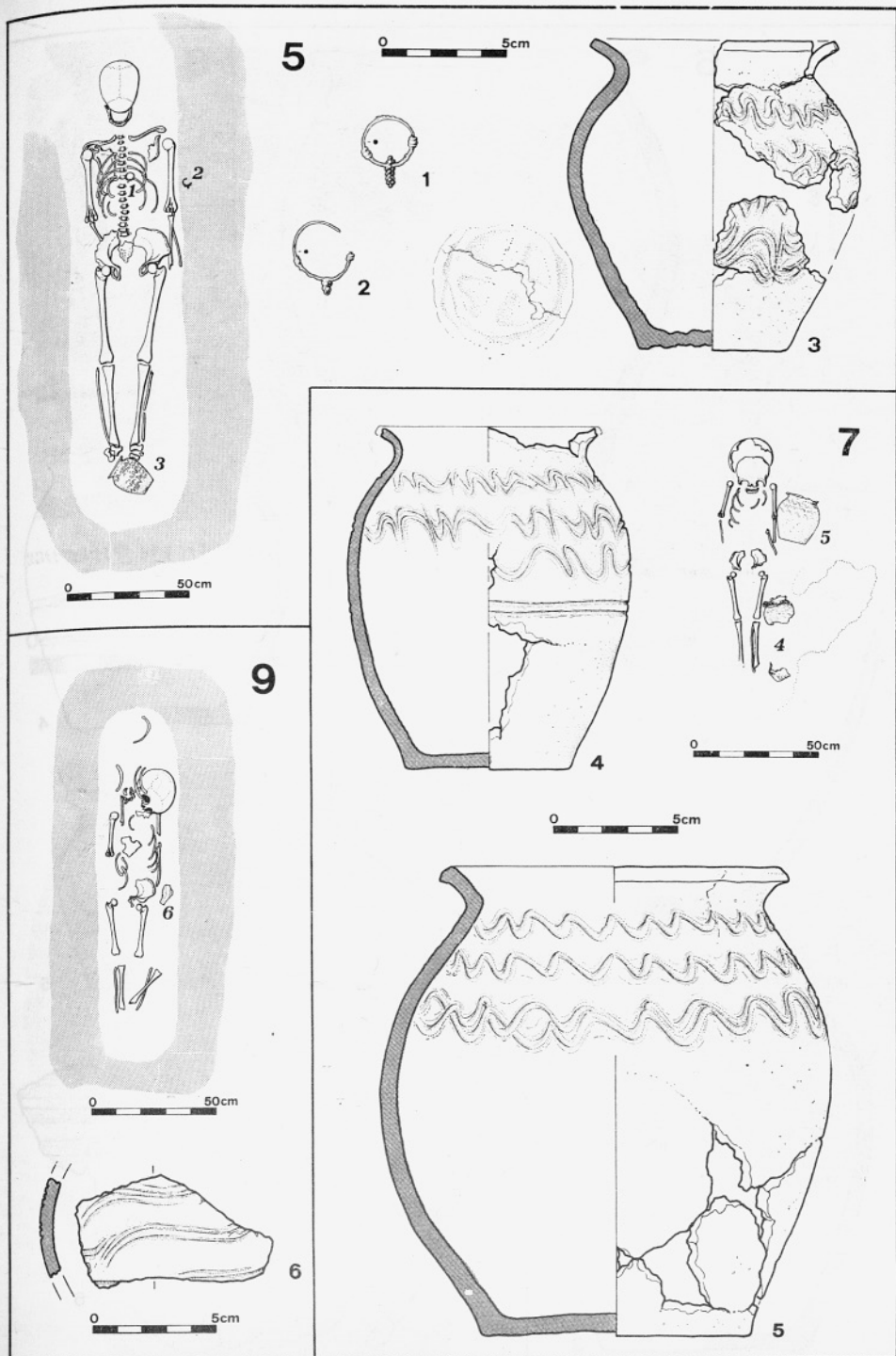

Sl. 5. Pobočje peskokopa z grobiščem pred začetkom izkopavanj

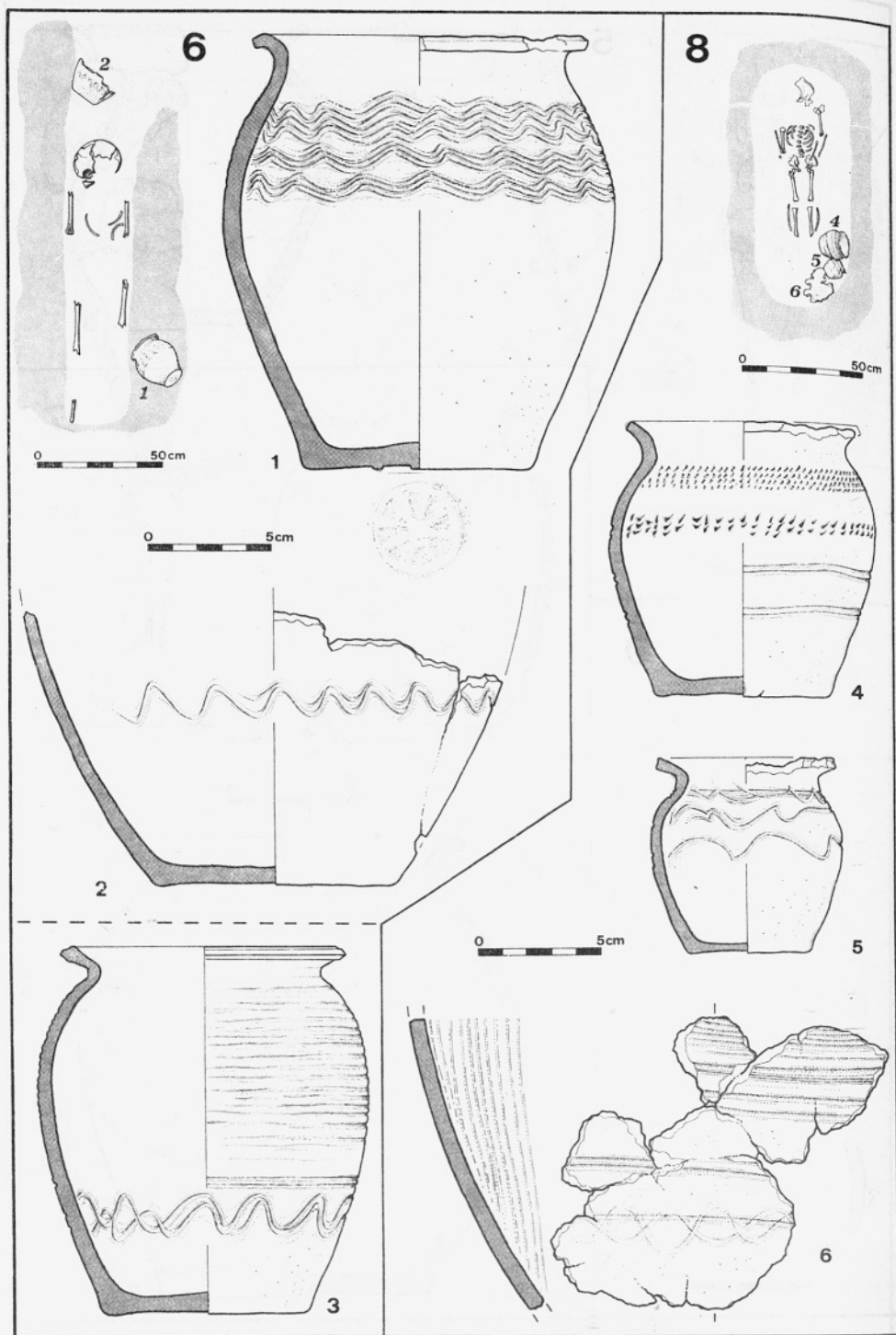

T. 1. Zgornji Duplek

T. 2. Zgornji Duplek

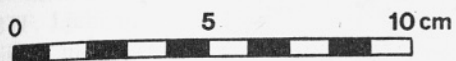
T. 3. Zgornji Duplek

1

2

3

4

T. 4. Zgornji Duplek: 1 (grob 4), 2 (grob 8), 3 (grob 6), 4 (grob 8)

1

2

T. 5. Zgornji Duplek: 1 (grob 7), 2 (grob 6)